

УДК 342.72/73:(57+61)

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ БІОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ У СВІТЛІ ДОСЯГНЕНЬ В ГАЛУЗІ БІОЛОГІЇ І МЕДИЦИНИ

Міхальов В.О.

Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті відслідковується залежність процесу появи кожного нового покоління прав людини від соціальних та технологічних революцій, які відбувалися у суспільстві. Показано, які технологічні досягнення у області біології та медицини привели до необхідності юридичного унормування нових суспільних відносин, та деякі проблеми, що з цим пов'язані. Запропоновано об'єднати основні сучасні біотехнології та медичинські практики в декілька груп. Пропонується класифікація прав людини за новою підставою: біосоціальною природою людини на дві групи: біологічні і соціальні права. Проведена класифікація біологічних прав людини на чотири групи: фізичні, екологічні, генетичні та медичинські права.

Ключові слова: біологічні права людини, класифікація, біологія, медицина, досягнення.

Поява тої чи іншої групи прав людини на певному етапі суспільного розвитку обумовлено глобальними змінами в економічній, політичній, соціальній, ідеологічній сферах суспільного життя і нерідко прямо, або опосередковано пов'язано з соціальними і технологічними революціями. Закріплення на певному етапі історичного розвитку відповідної групи прав людини дає можливість усунути, або зменшити соціальну напругу, яка виникла у суспільстві, запобігти розвитку соціальних потрясінь. Зрозуміти ці процеси допомогла одна з найбільш відомих класифікацій прав людини, а саме та, яка передбачає їх поділ на покоління прав людини, в основу

якого покладено дві складових: історична (потреба в юридичному закріпленні визначених прав людини на тих чи інших етапах розвитку держави і суспільства), та групова (права людини у сучасному їх каталозі не з'явилися всі разом, а закріплювалися окремими групами, що були спрямовані на захист інтересів людини в певних сферах суспільного життя, і тому ці групи прав і отримали назву відповідних сфер).

Так, поява першого покоління прав людини: комплексу громадянських та політичних прав було обумовлено переходом від мануфактурного виробництва до виробництва промислового і необхідністю залучення вільних робітників на

нові заводи та фабрики, які відкривалися в першу чергу в західноєвропейських країнах, само існування яких було неможливо без людей, які мають право розпоряджатися собою, своєю робочою силою, що було неможливо в умовах феодалного ладу, при якому більшість населення була прикріплена до того чи іншого феодалу і не мала такого права.

Закріплення другого покоління прав людини: соціально-економічних і культурних прав, яке розпочалося у останній третині XIX століття, та отримало нормативно-правове закріплення в більшості країн світу до початку другої половини XX століття, було пов'язано з різким загостренням протистояння між трудом та капіталом (пролетаріатом і буржуазією і знайшло своє вираження в боротьбі пролетаріату за покращення свого соціального, економічного та культурного становища.

Третє покоління прав людини: права народів (солідаристські права) були встановлені ООН, передусім в міжнародних пактах про права людини 1966 р. Вони виникли як своєрідна реакція прогресивних сил людства на дві світові війни, які були обумовлені бажанням переділу з боку ряду західних країн політичної карти світу з метою захвату слабких суверенних держав і відбирання колоніальних володінь у своїх економічних і політичних суперників, та можливістю використання дешевих сировинних та робочих ресурсів цих територій.

Кінець XX і початок XXI століть були відзначені справді революційними відкриттями в галузі інформаційних технологій та в галузі біотехнологій і медицини, які радикально змінили соціальне життя і вимагали адекватної відповіді на ці зміни.

Саме, класифікація як спосіб наукового пізнання і осмислення процесів, що відбуваються у світі, допомагає упорядкувати існуючі явища, систематизувати їх, і не тільки сприяє їх більш глибокому вивченню та дає можливість побачити певні шляхи їхнього розвитку, але й помагає в вирішенні практичних завдань, полегшує їх пошук в разі необхідності.

Ідея формування біологічних прав людини як нового етапу в розвитку правового становища особистості, пов'язано в першу чергу з по правді революційними відкриттями в галузі практичної медицини і генної інженерії [2, с. 173-174]. Трансплантація органів, штучне запліднення, сурогатне материнство, клонування і інші досягнення науково-технічного прогресу ставлять перед людством багато моральних, релігійних, філософських, культурних, політичних, економічних і інших проблем хоча успішні кроки в цій сфері по окремим напрямкам (наприклад, в галузі трансплантології) мали місце задовго до цього. Проте сучасні масштаби їхнього використання і подальші перспективи їх розвитку говорять про виникнення нових викликів для людської цивілізації і ставлять багато питань перед усією наукою, і, в першу чергу гуманітарною. Насамперед перед філософами, соціологами, політологами, економістами, теологами, та, безумовно юристами, оскільки запровадження цих технологій у життя людей потребує перегляду існуючих філософських концепцій, створення нових етичних правил, корек-

тування деяких релігійних переконань та встановлення нової нормативно-правової бази, яка б адекватно відображала інтереси всіх людей.

Найбільш актуальне питання, що виникає вже сьогодні у зв'язку з цими досягненнями полягає в наступному: як зробити так, щоби прогрес технологічний не привів би к регресу моральному, духовному.

Один з видатних сучасних філософів Френсіс Фукуяма осмислюючи ці проблеми робить такі висновки. «Таких понять як біологічна родина, людська природа чи «нормальна людина» не існує, а якщо б навіть вони і існували, чому ми них повинні орієнтуватися в питанні, що є правильним і справедливим». Практично він стверджує, що ми повинні і в подальшому відчувати муки, засмучення, самотність, страждати від хвороб, які нас калічать – все тому що це було притаманне людині у всій історії її існування як виду і робить висновок: «Найбільш серйозна загроза, що вершиться сучасною біотехнологією – це можливість зміни природи людини і силу цього – перехід до «постлюдської фази історії» [11, с. 17-18].

В якості очевидної відповіді на ці нові виклики, які постали перед людством, Ф.Фукуяма заявляє, що необхідно використовувати силу держави, щоб цю технологію регламентувати, а якщо буде потреба, то й міжнародне законодавство. Слід починати конкретно продумувати які необхідно створити інститути, щоб відрізнити добрі використання біотехнологій від недобрих і як примусити ці закони працювати на національному і міжнародному рівнях [18, с. 22-25, 268, 273, 298].

Однак, правовій регламентації норм, нових суспільних відносин, які складаються, нових викликів всьому людству, передують філософське, релігійне та моральне осмислення. Безумовно, найважливішим соціальним регулятором суспільних відносин як і раніше повинно виступати право, яке, використовуючи різні способи регламентації суспільних відносин, має можливість запропонувати оптимальні варіанти дій для вирішення нових соціальних проблем що виникають сьогодні. Право – засіб реалізації морально-гуманістичних ідеалів. Без уроків моральності право неможливо. Самі ж ці ідеали, відповідно до проблеми, яка розглядається, формується, в першу чергу, в межах медичинської етики та біоетики. Термін біоетика було введено у науковий лексикон у 1970 р. американським біохіміком В.Р. Поттером для зазначення проблем які пов'язані з безпекою для виживання людства у техногенному світі: «Наука виживання повинна бути не просто наукою, а новою мудрістю, яка б об'єднала два найбільш важливих і вкрай необхідних елемента – біологічне знання та загальнолюдські цінності. Виходячи цього, я пропоную для її позначення новий термін – біоетика» [9, с. 4].

Пізніше зміст терміну конкретизується і біоетика в Енциклопедії біоетики, виданій в США визначається як систематичне дослідження моральних параметрів, що включає моральну оцінку, рішення, поведінку, орієнтири і т.п. – досягнень біологічних і медичинських наук [10, с. 218-219].

З чим же конкретно пов'язані ці виклики, які саме технологічні досягнення ставлять перед людьми нові завдання, вирішати які треба вже зараз.

Уявляється, що основні біотехнології і медичинські практики, як абсолютно нові, так і ті, які використовувались і раніше, можуть бути об'єднані в декілька груп:

1. Пренатальна (дородова) діагностика.
2. Репродуктивні технології.
3. Технології, які перешкоджають народженню дітей.
4. Медико-генетичне обстеження (постнатальна) діагностика.
5. Генна терапія. Негативна та позитивна евгеніка.
6. Клонування.
7. Пересадка органів та тканин.
8. Біомедичне експериментування.
9. Евтаназія.
10. Трансгенні технології.
11. Корекція статевої належності.

Запропонована класифікація не є ідеальною і вичерпною, вона охоплює лише основні проблеми сфери застосування сучасних технологій в галузі медицини і генетики, до того ж, де які з них взаємоперетинаються одне з одним, і тим не менш вона дозволяє відслідкувати та проаналізувати головні питання, що поставлені.

В чому полягає сутність кожної з приведених вище класифікаційних груп.

1. Пренатальна, тобто дородова, діагностика повинна проводитися в певний період розвитку ембріону для того, щоби виявити, чи немає у дитини, яка має народитися в майбутньому, відхилень в розвитку, або будь-яких дефектів, які спроможні вчинити вплив на його майбутнє життя. Найчастіше в практиці зустрічається випадок – це трисомія 21, яка визиває хворобу Дауна [9, с. 129-130].

Особи, які прибігають до практики доімплантаційної діагностики в етичне виправдання своїх дій наводять в основному такі докази: а) намагання запобігти народженню хворої дитини, та по можливості, уникнути абортів після імплантації ембріону; б) бажання подружжя самим обрати стать майбутньої дитини [9, с. 131].

Зародки з дефектами розвитку бракуються та в переважній більшості випадків підлягають селекції з причини вад їхнього розвитку.

2. Поняття «репродуктивні технології» введено для можливості проведення маніпуляцій з метою заміни різних етапів природного процесу репродукції. Існує цілий ряд таких технологій. Найбільш відомими з яких є штучне осіменіння, екстракорпоральне запліднення (запліднення *in vitro*), та сурогатне материнство [2, с. 162].

Методики, що пов'язані з використанням репродуктивних технологій ставлять цілий ряд етичних питань:

а) До якого моменту медичинське чи біологічне втручання носить характер терапевтичної допомоги, а не стає актом заміщення або маніпуляції, як і в випадках з так званою позитивною евгенікою.

б) Як треба відноситися до гетерологічного, а не гомологічного осіменіння, тобто використанню сімені донора, а не чоловіка з яким жінка знаходиться у шлюбі.

в) Як треба відноситися к використанню цього методу незаміжніми жінками.

г) Як треба відноситися до різних форм сурогатного материнства.

д) Як треба відноситися до знищення ембріонів, які виявляються непотрібними, або непридатними для імплантації.

Виникає і маса інших етичних проблем: неприпустимість комерціалізації донорства статевих клітин і ембріонів; можливість криоконсервації гамет і ембріонів і про те хто вирішує їхню долю; можливість використання гамет померлих людей для народження від них дітей; інформація дитини про його походження шляхом використання репродуктивних технологій та інше.

3. Серед існуючих сьогодні способів, які включають народження дітей, найстарішим є аборт, про який є згадка у клятві Гіппократа. Сутність етичної проблеми полягає в визначенні того, до якого періоду розвитку плода, якщо такий може бути названим, та по якій причині, якщо така може бути сформульована, аборт правомірно вважати етично неприпустимим.

Потенційними причинами абортів є:

– загроза життю матері у випадку збереження вагітності;

– загроза фізичному і/чи психічному стану здоров'я матері при неперериванні вагітності;

– висока імовірність або впевненість в тому, що при збереженні вагітності народиться тяжкохвора дитина;

– вагітність, яка наступила внаслідок зґвалтування або інцесту;

– вагітність незаміжній жінки, коли народження дитини приведе до стигматизації (тавруванню ганьбою), або порушенню традицій, норм, законів;

– інші різні ситуації, при яких народження дитини негативно відіб'ється на благополуччї жінки, її професійній кар'єрі, гармонії сімейної пари або всієї родини, включаючи вже народжених дітей [2, с. 146].

В сучасному суспільстві визнаною альтернативою практиці широкого застосування абортів є концепція планування родини, яка пов'язана з використанням сучасної контрацепції.

Ще однією технологією що перешкоджає народженню дітей є стерилізація, яка позбавляє людину здібності до репродукції потомства шляхом застосування різних методик – опромінювання, хірургічним, хімічним або іншим способом. Сама стерилізація може бути примусовою і терапевтичною.

Найбільш неприпустимим способом, який дозволяє уникнути медичинські та фармакологічні засоби запобігання народженню дітей визнаються методи природного регулювання народжуваності та планування родини, які надають жінки можливість самою визначати періоди сприятливі та несприятливі для зачаття дитини.

4. Так звана постнатальна діагностика, тобто медико-генетичне дослідження, яке проводиться у різних цілях: підтвердження діагнозу хвороби, у випадку укладання шлюбу, при генетичному тестуванні робітників.

Накоплення точних даних про геном людини дозволило прогнозувати імовірність розвитку тяжких набутих захворювань. В той же час практичне застосування генетичних досліджень стикається з цілою низкою наукових та біотичних проблем.

Можливості генетичної діагностики значно випереджають прогрес в галузі радикального

лікування генетично обумовлених захворювань. Дуже складними є питання о можливості і готовності пацієнта дізнатися про високу імовірність, або неминучість розвитку у нього в майбутньому якого-небудь тяжкого або смертельного захворювання, про те в яких випадках необхідно інформувати людину о виявлених у нього генетичних дефектах, чи може та зобов'язан лікар інформувати членів родини [2, с. 170].

5. Основні типи генної терапії – це терапія на соматичних (звичайних) клітинах, яка проводиться з метою поновлення нормального функціонування уражених клітин хворої людини і терапія на зародкових клітинах, яка приводить до змін, що торкаються генома індивіда, який буде зачатим, або вже зачатим, та геном його нащадків.

Різновидом генної терапії так звані негативна та позитивна евгеніка.

Негативна евгеніка розуміє усунення дефектних генів, тим самим передбачає вилучення з популяції потенційних носіїв цих генів. Негативна евгеніка не є прикладом генетичного маніпулювання, тому що вона не модифікує ті індивіди, яким ще має бути народитися. Однак вона є засобом відбору здорових індивідів [5, с. 113].

Позитивна евгеніка робить акцент на покращенні проекту людини. Як відмічав Ф. Фукуяма, якщо сьогодні «генетична лотерея» гарантує, що він або донька успішних батьків не обов'язково успадкують таланти і здібності, які створили умови для успіхів їхніх батьків... Проте в майбутньому на оптимізацію генів і передачу її нащадку може бути кинута вся могутність сучасної технології. Це означає, що соціальні еліти будуть свідомо передавати своїм дітям не лише соціальні переваги своїм дітям не лише соціальні переваги, але і природжені. Коли-небудь в цей список можуть потрапити не тільки ум і краса, але і такі риси характеру, як працьовитість, дух змагання і т. д. [11, с. 223].

6. Під клонуванням розуміється відтворення клітини, чи організму з таким самим геномом ядер, як і у іншій клітині чи організмі. Іншими словами, клонування – це виробництво однієї або більше точних копій будь-якої даної клітини чи тварини, чи людини [5, с. 114].

Терапевтичне клонування людини може зробити переворот у лікуванні пошкоджених тканин та клітин. Такий метод дозволяє уникнути імунної несумісності «хазяїн – трансплантат» і відторгнення трансплантатів, оскільки ембріональні стовбурові клітини несуть генетичну інформацію організму, від якого отримані ядра, тобто від самого пацієнта. Проте, у терапевтичному клонуванні можуть бути використані ранні людські ембріони, що робить їх неприйнятним для тих, хто не при яких обставинах не сприймає маніпуляцій з людськими ембріонами [5, с. 116].

В Заяві Православної церкви в Америці «Про сучасні розробки в технології клонування» (прес-реліз від 11.03.1997 р.) указується, що «...перспективи людського клонування породжують примару «нахильної площини» у найбільш зловісній формі. У «занепадному» світі, де права переважають відповідальність, використання технічного клонування людських клітин неминуче приводить до зловживанням: комерціалізації «первинних» ДНК, виробництву дітей з метою отримання «за-

пасних частин», к руху у напрямку створення «вищого класу» людських істот. Більш того, в теперішній час вчені не в змозі визначити, чи містять у собі клітина мутації або інші дефекти, які можуть привести до каліченості вродливості або затримкам у розумовому розвитку у клонованої дитини» [4, с. 249-250].

7. Трансплантація, тобто пересадка органів та тканин набула свого становлення і розвитку з другої половини ХХ століття. Прогрес трансплантології став причиною ряду питань, що торкаються як правових, так і етичних проблем.

Загальні принципи, які визначають етичні проблеми пересадки органів зводяться до трьох основних: захист життя донора і одержувача, захист ідентичності особистості, інформована згода [9, с. 326].

Навіть у випадку реального блага для пацієнта, якому пересаджується орган, донору, якщо він живий, інколи наноситься шкода; крім того, коли для продовження життя хворого робиться пересадка будь-якого органу, то далеко не завжди це продовжене життя є задовільним за всіма параметрами.

У випадку, коли орган береться у нібито померлого, можна нанести певну шкоду життю донора, якщо смерть насправді ще не наступила, або не була констатована з достатнім ступенем надійності.

Оскільки, інколи мова йде про дуже великий ризик, то перед тим як приступати до імплантації нового органу слід надати пацієнту повну і точну інформацію та заручитися його ясно вираженою згодою.

8. Під біомедицинським експериментуванням розуміється будь-яке дослідження в якому людська істота (на різних стадіях його розвитку: ембріон, зародок, дитина або дорослий) уявляє собою об'єкт, за допомогою якого збираються перевірити дію даного виду лікування (фармакологічного, хірургічного та ін.) у якийсь невідомий або не дуже добре відомий момент.

Перехід к експериментуванню над людиною може мати місце лише після того, як досягнута повна впевненість, що використані всі можливі технічні елементи, так, що перехід к експериментам на людині, наскільки це можливо передбачити у лабораторних умовах не багатий ніяким ризиком. Разом з тим, перехід до людини завжди містить у собі елемент чогось нового і, відповідно, можливість ризику для людської істоти... Вживання, субстанціональна (психічна або фізична) цілісність особиста моральність і моральність родини суть фактори та цінності, які переважають цінність здоров'я-лікування. Медицина повинна сприяти збереженню цих цінностей а не нехтувати їми [11, с. 286-287].

9. Евтаназія уявляє собою навмисне прискорення смерті, або умертвіння невиліковно хворого, який знаходиться у термінальному стані, з метою припинення його страждань [3, с. 129].

Евтаназію прийнято поділяти на види. Активна евтаназія полягає у введенні летальної дози препарату в організм термінально хворому (тобто хворому, який знаходиться в суміжному стані між життям і смертю) з метою полегшення страждань. Пасивна евтаназія уявляє собою припинення підтримуючого життя пацієнта лікуван-

ня (відключення від систем життєзабезпечення, невидача необхідних лікувальних препаратів).

Евтаназія, яка здійснюється у відповідь на інформовану вимогу пацієнта називається добровільною евтаназією, а при відсутності прохання від пацієнта, який не здатна надати усвідомлену згоду в силу недієздатності – недобровільною евтаназією.

Розвиток медицини загострив проблему евтаназії. У багатьох випадках техніка реанімації надає можливості для дивовижного і повного повернення до життя і в той же час достатньо часто прирікає деяких людей скоріше на продовження агонії, аніж життя. Технологічні зусилля, які уживаються при реанімаціях, нерідко супроводжуються виникненням у хворого почуття відчуженості від близьких людей в найбільш складний період свого життя... Вимога турботи про здоров'я, яка опирається на прагнення до індивідуального і соціального благополуччя, мають своїм слідством переповненість лікарень і тим самим знеособленість медичинської допомоги, ізоляваність людей, що помирають у палатах [9, с. 351-352]

10. Трансгенна технологія – це можливість одержувати рослини або тварин з новими властивостями, що досягаються за допомогою методів генної інженерії, тобто шляхом цілеспрямованої зміни окремих генів в геномі цих живих організмів. За допомогою трансгенних технологій можна здійснити такі зміни генома, які не змогли би виникнути природним шляхом [2, с. 210].

Рівень сучасних технологій дозволяє упродовжувати у ДНК експериментальної рослини чужорідний генетичний матеріал. В результаті генетичної модифікації отримують рослини з заздалегідь заданими властивостями, запозиченими у інших організмів.

Трансгенні технології, з одного боку дозволяють збільшити урожайність сільськогосподарських культур збільшити зміст у них важливих харчових інгредієнтів, а з іншого – сучасні методи генної інженерії технічно недосконалі, тому поки неможливо у повній мірі управляти процесом укорінення чужеродного гена в геном модифіцируємої рослини. Це означає, що результати штучних змін генома багато в чому непередбачені [2, с. 211].

11. Під корекцією статеві належності розуміється операції по зміні статі, які здійснюються за проханням пацієнта у відповідності з медико-біологічними та соціально-психологічними свідченнями при неможливості адаптації пацієнта і загрози суїцидальних дій за умов збереження статі, а також у випадку наявності у нього встановлених ендокринних, морфологічних, нейрофізіологічних, психологічних і фізичних ознак бажаної статі і певної ступені їхнього виразу [8, с. 288].

Виділення такої групи прав людини як біологічні права потребує переосмислення певних існуючих класифікацій та пропонування нових класифікаційних підходів для упорядкування таких прав.

Уявляється, що виходячи з інструментального визначення категорії «людина» як біосоціальної істоти, тобто виходячи з природи людини як істоти біологічної і соціальної, всі права особистості можуть бути поділені на права соціальні і права біологічні. Проте в такому випадку до

групи біологічних прав, що витікають з сучасних досягнень в медицині і біології слід додати і ряд «старих» (класичних) прав, які мають чітку біологічну, або медичинську природу. Таким чином до цієї групи можна віднести право на життя, право на охорону здоров'я, право на сприятливе для життя і здоров'я навколишнє середовище та інші.

Різноманітність біологічних прав людини, які вже в наш час закріплені в Конституції і законах України, можливе подальше розширення їхнього каталогу та потреби більш точного осмислення та використання робить необхідним їх класифікацію [6, с. 298-299], яка обумовлена структурою біології як сукупності наук про живу природу, головними розділами якої є морфологія, фізіологія, таксономія, ембріологія, генетика і екологія (Encyclopedia Britannica) [1, с. 219]. У зв'язку з цим, виходячи з виду біологічної складової в житті та здоров'ї людини, уявляється виправданим виділення наступних підгруп біологічних прав людини:

а) фізичні права (права людини, що забезпечують її фізичне існування): право на життя, право захищати своє життя (ст. 27 Конституції України); право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло (ст. 48 Конституції України);

б) екологічні права (права людини, що забезпечують сприятливі умови навколишнього середовища та безпечні і здорові умови труда): право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище, право на доступ до інформації про стан навколишнього середовища, право на розповсюдження такої інформації (ст. 50 Конституції України); право на належні, безпечні і здорові умови праці (ст. 43, ч. 4);

в) генетичні права (права людини, які виникають у зв'язку з генетичним впливом на його тіло): право жінки на штучне запліднення (ст. 48 Основ законодавства України на охорону здоров'я). Ряд генетичних прав закріплено у формі відповідного принципу або заборони (ст. 28, ч. 3 Конституції України, ст. 45 Основ законодавства України на охорону здоров'я, Закон України про заборону репродуктивного клонування) Інші види генетичного утручання в людський організм регламентуються сьогодні підзаконними актами Міністерства охорони здоров'я України;

г) медичинські права (права людини, які виникають з приводу охорони її здоров'я, медичної допомоги та медичинського страхування, ст. 49 Конституції України).

У рамках іншої групи прав – соціальних прав також можна провести внутрішню класифікацію, виходячи з традиційного поділу життя суспільства на певні сфери:

а) особисті права – права людини, які складаються у сфері особистого життя;

б) соціально-політичні права – права особистості, які складаються в політичній сфері суспільного життя;

в) соціально-економічні права – права особистості, які складаються в соціально-економічній сфері суспільного життя;

г) соціально-культурні права – права особистості, які складаються в соціально-культурній сфері суспільного життя.

Список літератури:

1. Britannica: настольная энциклопедия в 2-х томах. Т. 1. Аалто – Медуза: – М.: АСТ: Астрель, 2006. – 1174 с.
2. Запорожан В.Н. Шлях до ноетики. – О. Одес. Держ. Ун-т, 2008. – 284 с. – Рос. мова.
3. Запорожан В.Н., Аряев М.Л. Биоэтика: Підручник: Пер. з укр. – Одеса: Одес. Держ. Мед. Ун-т, 2005. – 296 с. – Рос. мова.
4. Кисилев Н.Н., Короткий Т.Р., Кравченко А.Н. и др. Социально-правовые аспекты клонирования. – Одесса: ЛАТСТАР, 2001. – 254 с.
5. Кэмпбелл А., Джиллет Г., Джонс Г. Медицинская этика. Учеб. пос. – 2-е изд., испр. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2005. – 400 с.
6. Михалёв В.А. Биологические права человека и их место в системе прав личности // Доктринальное сопровождение юридической практики: история и современный опыт кафедры конституционного права: Сб. науч.-практ. статей. – Одесса: Юрид. Лит-ра, 2007. – С. 291-301.
7. Михальов В.О. Розвиток системи прав людини. Біологічні права людини // Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць. – Одеса: Юридична література, 2001. – Вип. 12. – С. 173-177.
8. Медичне право України: Збірник нормативно-правових актів. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 412 с.
9. Стречча Э., Тамбоне В. Биоэтика. Учебник. – М.: Библиейско-Богословский Институт св. Апостола Андрея, 2002. – 413 с.
10. Силуянова И.В. Биоэтика // Православная энциклопедия. Т. 5. Бессонов – Бонвеч. – М.: Церковно-научный центр «Православная энциклопедия», 2002. – С. 218-221.
11. Фукуяма Фрэнсис. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2008. – 349 с.

Михалёв В.А.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

**ПРОБЛЕМЫ КЛАССИФИКАЦИИ БИОЛОГИЧЕСКИХ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА
В СВЕТЕ ДОСТИЖЕНИЙ В ОБЛАСТИ БИОЛОГИИ И МЕДИЦИНЫ****Аннотация**

В статье отслеживается зависимость процесса появления каждого нового поколения прав человека от социальных и технологических революций, которые совершались в обществе. Показано какие технологические достижения в области биологии и медицины привели к необходимости юридического нормирования новых общественных отношений и некоторые проблемы, связанные с этим. Предлагается объединить основные современные биотехнологии и медицинские практики в несколько групп. Предложена классификация прав человека по новому основанию: биосоциальной природе человека на две группы: биологические и социальные права. Проведена классификация биологических прав человека на четыре группы: физические, экологические, генетические и медицинские права.

Ключевые слова: биологические права человека, классификация, биология, медицина, достижения.

Mikhalev V.A.

National University «Odessa Law Academy»

**PROBLEMS OF CLASSIFICATION OF BIOLOGICAL HUMAN RIGHTS
IN THE LIGHT OF ACHIEVEMENTS IN THE FIELD OF BIOLOGY AND MEDICINE****Summary**

Dependence of the process of the emergence of each new generation of human rights from the social and technological revolutions that were committed in society is monitored in the article. It is shown in the article what technological advances in the field of biology and medicine led to the need for legal regulation of new social relations and some issues associated with this. It is proposed to combine the basic modern biotechnologies and medical practices into several groups. The author proposes the classification of human rights on a new basis – biosocial human nature into two groups: biological and social rights. Classification of human biological rights into four groups is made: physical, ecological, genetic and medical rights.

Keywords: biological human rights, classification, biology, medicine, achievements.